

УДК: 378.091.33:001.895]:376.011.3-051(045)

АКТИВНІ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ

© Савінова Н. В., Кутержинська К. М.

Інформація про авторів:

Савінова Наталія Володимирівна: ORCID ID 0000-0003-2617-8221; sonata16@i.ua; доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти.

Кутержинська Катерина Максимівна: ORCID ID 0000-0001-6169-2168; katerina15.09.1998@gmail.com; аспірант, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського.

DOI NUMBER: 10.46489/EOTPCOES-17-16

У роботі представлено результат науково-дослідної діяльності з формування професійної компетентності майбутніх учителів-логопедів засобами активних кейс-технологій, розкрито технологічний аспект формування професійної культури майбутніх учителів-логопедів, представлено дидактичну модель формування професійної компетентності засобами активних кейс-технологій, визначено критеріально-показникову базу дослідження та репрезентовано серію інноваційних кейс-завдань.

Реформування системи освіти в Україні зумовило нагальну потребу в інноваційному насиченні змісту підготовки висококваліфікованих кадрів галузі спеціальної освіти, здатних ефективно використовувати в практичній діяльності набуті теоретичні знання, активно розробляти і впроваджувати нові технології, методи та підходи у роботі з дітьми, що мають психофізичні порушення. Одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти є переосмислення підходу до освітньо-професійної діяльності здобувачів вищої освіти, що сприяє формуванню стійкої особистісно-професійної культури, практичної спрямованості діяльності та інноваційному насиченню процесу здійснення корекційної роботи.

Різноманітні наукові праці (М. Берегова, В. Бондар, І. Дмитрієва, І. Кравченко, І. Кузава, О. Ласточкіна, О. Мартинчук, С. Миронова, К. Островська, Н. Пахомова, О. Проскурняк, Н. Савінова, В. Синьов, Є. Синьова, Л. Стахова, Н. Чередніченко, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.) з проблем підготовки до професійної діяльності фахівців спеціальної освіти створюють теоретичне підґрунтя формування професійної компетентності майбутніх учителів-логопедів засобами активних кейс-технологій.

Ключові слова: професійна компетентність, кейс-технології, професійна культура, активні засоби навчання.

Natalia Savinova, Kateryna Kuterzhynska «Active case technologies as a means of forming the professional competence of future speech therapist teachers».

The work presents the result of research activities on the formation of professional competence of future speech therapists by means of active case technologies, the technological aspect of the formation of the professional culture of future speech therapists teachers is revealed, a didactic model of the formation of professional competence by means of active case technologies is presented, the criterion-index base is defined research and a series of innovative case-tasks is represented.

The reform of the education system in Ukraine led to an urgent need for innovative saturation of the content of the training of highly qualified personnel in the field of special

education, who are able to effectively use acquired theoretical knowledge in practical activities, actively develop and implement new technologies, methods and approaches in working with children with psychophysical disorders. One of the priority tasks of modern higher education is the rethinking of the approach to the educational and professional activities of higher education students, which contributes to the formation of a stable personal and professional culture, practical orientation of activities and innovative saturation of the process of carrying out correctional work.

Various scientific works (M. Berehova, V. Bondar, I. Dmitrieva, I. Kravchenko, I. Kuzava, O. Lastochkina, O. Martynchuk, S. Myronova, K. Ostrovska, N. Pakhomova, O. Proskurnyak, N. Savinova, V. Sinyov, E. Sinyova, L. Stakhova, N. Cherednichenko, A. Shevtsov, M. Sheremet, etc.) from the problems of training for the professional activity of special education specialists create a theoretical basis for the formation of the professional competence of future speech therapists by means of active case technologies.

Keywords: professional competence, case technologies, professional culture, active learning tools.

Актуальність дослідження. Шлях України до євроінтеграції посилює реформування усіх галузей людського буття. Модернізація системи освіти полягає, перш за все, у розробці нових підходів до фахової підготовки, зокрема й до створення мереж інноваційних прийомів та засобів комп'ютеризації та технологізації процесу навчання. Світова асоціація освіти (США) була заснована 1900 року та функціонує вже 122 роки, має на меті розробку шляхів вдосконалення та стандартизації вищої освіти, зазначена організація – це асоціація науково-дослідних університетів та їх професорсько-педагогічного складу, які здійснюють підтримку академічних досліджень вищої школи. Сьогодні асоціація представляє собою форум для розробок програм щодо покращення змісту освіти, впровадження в освітній процес інноваційних технологій, зміцнення програм наукових досліджень та фахової освіти здобувачів вищої освіти, тощо. Одним із пріоритетних завдань для покращення системи освіти, які проголошує дана асоціація, є необхідність інтерактивного подання навчального матеріалу з використанням допоміжних мультимедійних елементів, таких як «живі» зображення, відео, анімація, ігри. Сукупність вищезазначених компонентів визначається як «асистентські технології», що допомагають ефективно залучити в освітній процес усіх його суб'єктів, що здійснюється в межах реалізації права на освіту на підставі рівних можливостей та унормовує правові засади щодо

інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, зокрема й у загальноосвітній простір Нової української школи.

Відповідно затвердженому стандарту вищої освіти для спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнем вищої освіти було визначено головні цілі навчання здобувачів, а саме: формування здатності реалізовувати ефективні корекційно-розвиткові технології під час вирішення складних педагогічних задач, спираючись на здатність фахівця до міжособистісної взаємодії в команді на основі етичних міркувань та мотивів, професійного самовизначення та самовдосконалення [28].

Міжнародні нормативно-правові документи, зокрема Конвенція ООН про права дітей, проголошують: «Рівний доступ до здобуття освіти забезпечується шляхом використання спеціально-розвивальних методів та засобів навчання, які ураховують особливі освітні потреби учнів та сприяють ефективному засвоєнню змісту навчання і розвитку». Отже, інноваційне насичення змісту технологій навчання фахівців галузі спеціальної та інклюзивної освіти ефективно впливає не лише на процес підготовки висококваліфікованих кадрів та осучаснюють систему освіти загалом, а й формують у майбутніх вчителів-логопедів креативність, здатність творчо реалізувати педагогічні задачі, оригінальність та гнучкість ідей, вміння створювати корекційно-розвивальне та активно-ігрове середовище для дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасним та ефективним методом формування професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» виступає метод активних кейс-технологій. Наповнення інноваційним змістом, існуючих методик навчання, впливає на внутрішньо-особистісну структуру особистості та зумовлює практичну зорієнтованість її професійної діяльності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У науково-педагогічній літературі презентовано різноаспектні концепції безперервного розвитку рівня професійної майстерності здобувачів вищої освіти галузі спеціальної освіти:

зарубіжні вчені (A. Artiles, S. Bon, A. Bigbee, G. Cartledge, J. Talbert, L. Tillman, A. Thody та інші) [1; 2; 3; 4]; українські вчені (М. Берегова, І. Демченко, Л. Задорожна-Княгницька, С. Миронова, Н. Пахомова, Ю. Пінчук, Н. Савінова, М. Шеремет та інші) [14; 17; 27; 32].

Учені (В. Бондар, С. Мартиненко, С. Миронова, Н. Савінова, В. Синьов, Л. Стахова, В. Тарасун, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.) наголошують, що інноваційна діяльність є головним інструментом забезпечення якісної освіти [30; 38; 39; 40]. Ефективність підготовки майбутніх учителів-логопедів залежить від наповнення змістом інноваційних технологій практично-зорієнтованої діяльності (О. Боряк, В. Гладуш, І. Дичківська, Н. Пахомова, Н. Савінова, М. Шеремет та ін.) [10; 25; 31].

Сучасні вчені (М. Гриньова, І. Жадленко, І. Кузава та інші) [13; 20] визначають професійну культуру як комплекс інтелектуальних, духовних та творчих якостей педагога, стиль його діяльності, що характеризується сформованістю загальних та вузькопрофільних знань, умінь та навичок особистості, діалектичний зв'язок елементів загальної культури та освіченості, що проявляється в активній та динамічній професійній діяльності та спілкуванні.

Теоретичні засади активних кейс-технологій як засобу формування професійної компетентності спеціалістів галузі спеціальної освіти висвітлено у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: аспекти застосування інноваційних методів навчання в різних видах діяльності (J. Garcia, N. Heller, N. Ridenhour, S. Winston, P. Вайнола, Л. Козак та ін.) [6; 7; 11; 19]; технологічні підходи підготовки спеціальних педагогів (М. Берегова, С. Миронова, Н. Савінова, В. Синьов, Н. Пахомова, М. Шеремет та ін.) [23; 25; 33]; зміст професійної діяльності вчителя-логопеда (Н. Пахомова, Н. Савінова, М. Шеремет та ін.) [25; 34; 39].

Ефективність засвоєння знань, формування умінь та навичок, набуття фахових (спеціальних) компетентностей залежить від ступеня використання активних методів і форм навчання в освітньому процесі. Наукові напрацювання сучасних вчених галузі спеціальної освіти (І. Кузава, С. Миронова, Н. Савінова,

Н. Пахомова, М. Шеремет та інші) дають змогу визначити роль та місце в освітньому процесі активних методів навчання [20; 23; 25; 35].

Загальне визначення поняття «активний засіб навчання» наведено у словнику української мови (за ред. І. Білодіда) і визначається як «метод особливого пізнання особистості, сутність якого полягає в оволодінні знаннями, вміннями та навичками використання інтерактивних інноваційних засобів та форм» [37].

Міжнародна організація ЮНЕСКО трактує визначення сутності поняття «активний засіб навчання» як залучення, роздуми, навчання та обдумування завдання з усіх його сторін.

Т. Вахрушева наголошує, що активні методи навчання – це процес навчання через активну діяльність, якою керує викладач, здобувачі ж у цьому процесі отримують необхідні знання, набувають уміння та навички практичної професійної діяльності, розвивають творчі здібності [12, с. 64].

М. Берегова, Н. Савінова та інші у своїх працях подають наступне визначення: «активні засоби навчання – це засоби, що забезпечують інтенсивний розвиток пізнавальних мотивів, інтересу, що сприяють прояву творчих здібностей у навчанні» [32, с. 8].

М. Дяченко-Богун наголошує, що значення активних методів навчання полягає не лише в досягненні поставлених освітніх завдань, а й виступає стійкою основою до подальшої самоосвіти, сприяє особистісному та професійному встановленню особистості [16, с. 75].

Головним завданням сучасної підготовки висококваліфікованих спеціальних педагогів (зокрема й вчителів-логопедів) є розкриття інноваційного потенціалу кожного здобувача (Л. Хомич, М. Шеремет та інші), що передбачає розвиток соціальних, особистісних та творчих якостей особистостей, що стає можливим завдяки впровадженню у практичну діяльність здобувачів вищої освіти нових ідей, творчих рішень, педагогічної рефлексії [39, с. 267].

Комплексна практична діяльність для забезпечення розробки, освоєння, реалізації та поширення інноваційних ідей спирається на використання

спеціального набору навчально-розвивальних, навчально-освітніх методик, пред'явлених учню (здобувачу вищої освіти) для вивчення, що носить назву «методичний кейс» або «кейс-технології».

Методологічно-теоретичні засади кейс-технологій як засобу формування професійної культури фахівців напрямку спеціальної та інклюзивної освіти висвітлені у роботах українських учених (В. Галущенко, С. Мартиненко, О. Мартинчук, Н. Пахомова, Ю. Пінчук, Л. Федорович, Л. Черніченко, М. Шеремет та ін.) [22; 25; 27].

Словник іншомовних слів (за ред. О. Мельничука) визначає сутність поняття «кейс-технологія» як «метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу, техніка навчання реальних ситуацій» [36, с. 19].

Словник англійської мови Коллінза (Collins English Dictionary – англomовне видання) визначає «case-study» як процес аналізу однієї або кількох окремих випадків або життєвих історій з метою їх узагальнення [5, с. 20].

Учені (І. Андрощук, О. Друганова, С. Ісаєнко, С. Миронова, Н. Осіна, Т. Пащенко, К. Приходько, Л. Савенкова та інші) розглядають сутність поняття «кейс-технології» з різних аспектів його застосування:

С. Ісаєнко, Н. Осіна у своїх працях визначає сутність поняття «кейс-технологія», як технологію, що являє собою синтез проблемного навчання, інформаційно-комунікативних технологій та методу проєктів» [18; 24].

Т. Пащенко вбачає сутність кейс-методу у відпрацюванні практично-зорієнтованих навичок та самостійно-пізнавальної діяльності, яке відбувається у штучно створеному активному середовищі, що інтегрує теорію і практику в єдиний механізм [26, с. 94].

Л. Савенкова, К. Приходько та інші вбачають цінність кейс-технологій у їх всебічному та універсальному значенні, яке одночасно відображає практичний бік проблеми та актуалізує необхідний методичний кейс знань для її розв'язання [29, с. 310].

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури (V. Gadsden, A. Thody, М. Берегова, Г. Мицик, Н. Пахомова, Н. Савінова, Л. Рискельдієва,

С. Чупахіна та ін.) дозволив нам уточнити сутність поняття «активний засіб навчання», «кейс-технології», «професійна культура» у системі спеціальної та інклюзивної освіти.

Мета роботи полягає у визначенні критеріально-показникової бази формування професійної компетентності майбутніх учителів-логопедів засобами активних кейс-технологій; виокремленні рівнів сформованості професійної культури, розробці моделі формування професійної компетентності та серії кейс-завдань.

Виклад основного матеріалу. Своєрідність професійної підготовки фахівців, що працюють в умовах інклюзивного освітнього простору висвітлювали у своїх дисертаційних дослідженнях (з галузі 13.00.03 корекційна педагогіка): І. Демченко (2016), І. Луценко (2017), І. Малишевська (2018), О. Мартинчук (2019), Д. Супрун (2019), М. Берегова (2019), Л. Черніченко (2020), С. Чупахіна (2021) та інші [9; 14; 21].

Фундаментально-теоретичні основи формування професійних та особистісних компетентностей учителя-логопеда висвітлено у наукових доробках українських учених (М. Берегова, В. Бондар, І. Дмитрієва, І. Кравченко, І. Кузава, О. Ласточкина, В. Литвиненко, О. Мартинчук, І. Мельничук, С. Миронова, К. Островська, Н. Пахомова, О. Проскурняк, Н. Савінова, В. Синьов, Є. Синьова, Л. Стахова, Н. Чередніченко, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.) та зарубіжних дослідників (Kursat Sagiltay, Hasan Sakir, Catherine R., Ed. Charles, C. Thomas).

Деякі вчені (І. Дмитрієва, С. Миронова, Т. Пашенко, В. Приходько та ін.) наголошують на схожості понять «інтерактивні технології» та «кейс-технологія», адже практична зорієнтованість обох видів активних методів навчання дозволяє сформувати в учнів (здобувачів вищої освіти) вміння та навички аналізу та уміння виділити перспективи подальшого розвитку ситуацій, актуалізувати свої знання, та вміння, використовуючи конкретні випадки (ситуації, тексти яких називаються «кейсом») для спільного вирішення педагогічних задач [15; 23].

Ми визначаємо case-study як активний метод ситуаційного аналізу, що полягає в осмисленні реальної ситуації, зміст якого полягає у чіткому відображенні конкретної практичної проблеми та виробленням певного спільного комплексу знань, дій та заходів щодо її вирішення. Головною особливістю є відсутність однозначного розв'язання викладеної проблеми, що актуалізує весь «багаж» знань особистості.

Аналіз сучасних науково-педагогічних праць дозволяє нам стверджувати, що погляди сучасних науковців щодо визначення поняття «кейс-технологія» є різноманітними та неоднозначними, що зумовлює потребу у виділенні власного, інтегрованого, бачення сутності цього поняття у контексті спеціальної та інклюзивної освіти:

Кейс-технологія – це поліфункціональний інноваційний метод, реалізація якого полягає в практичній спрямованості, творчому осмисленні діяльності та активізації комплексу знань для побудови спільної траєкторії розв'язання реальних проблемних ситуацій, що виникають в інклюзивному просторі. Поліфункціональність цього методу полягає у всебічності поля його застосування, доцільності його використання на всіх етапах навчання, різноманітності сформованих умінь та навичок, відповідно до педагогічної мети.

Головною метою методу кейс-технологій є *навчити* вирішувати неструктуровані проблеми, що неможливо вирішити аналітичним способом; *розвивати* аналітичні та комунікативні знання та уміння особистості; *виховати* активну життєву та соціальну позицію, морально-етичні норми роботи в колективі [8, с.7].

На нашу думку, реалії вищої освіти вимагають включення в структуру кейс-технологій трьох ключових частин:

1. Сюжетний зміст (передмова), що представляє дії та послідовність виникнення певної проблемної ситуації;
2. Інформаційна частина (текст), що включає в себе опис конкретної проблеми та усіх її відомих частин;

3. Методична частина (рішення), що пояснює сутність даної проблеми, її значення та формує вміння аналітичного бачення та творчого осмислення шляхів розв'язання проблеми.

Учитель-логопед повинен володіти не лише загальними навичками практичної реалізації кейс-методу, а й вміннями навчати інших впроваджувати відповідний метод. Тому ми визначаємо двокomпонентну етапність створення та впровадження кейс-технологій відповідно сфери застосування чи навчання.

1. Етапність створення та впровадження кейс-технологій:

- визначення мети та практичного значення «кейсу»;
- пошук реальної проблемної ситуації та модифікація її згідно поставленій меті та завданням;
- підготовка теоретичного підґрунтя застосування даного «кейсу», наукове обґрунтування його доцільності;
- моделювання «кейсу» та форми його представлення;
- отримання експертної оцінки доцільності та ефективності використання «кейсу»;
- розробка методичних рекомендацій впровадження даного «кейсу», планування чіткого плану та прогноз дій усіх учасників;
- висновки щодо проведеної роботи, аналітичний аналіз сильних і слабких сторін даного «кейсу».

2. Етапність виконання кейс-технологій:

- структурування та аналіз отриманої інформації;
- пошук ключових моментів виникнення проблеми;
- аналітичне осмислення відомих елементів;
- пошук та оцінка альтернатив вирішення проблеми;
- вибір оптимального шляху розв'язання;
- складання плану дій та подальших перспектив ситуації.

Процес роботи методом case-study є двоскладовим: перша складова – процес створення кейсу та усіх його режимних моментів; друга складова – безпосередня практична діяльність та реалізація методу.

Реалізація методу кейс-технологій є можливою лише при наявності спеціального методичного забезпечення. Отже, технічна складова кейс-технологій, на нашу думку, полягає у пошуку технічних засобів чи продуктів для організації «доставки» кейсу до аудиторії чи до конкретного суб'єкта педагогічного процесу.

Технічне оснащення кейс-технологій можна представити у двох варіантах: 1 – створення власного програмного продукту, інтерактивного спрямування (наприклад, створення освітньої платформи, з якої можна отримати «кейс»); 2 – використання мережевих ресурсів (наприклад, електронна пошта для розсилки методичних матеріалів, «кейсів»).

При підготовці методичної складової кейс-технологій потрібно врахувати два аспекти його використання – для самостійної роботи групи та для його проведення.

У процесі дослідження ми визначили окремий вид «кейс-технологій», який передбачає обов'язкове технічне забезпечення процесу навчання.

Мультимедіа-кейс – це комп'ютеризований метод, який поєднує в собі вербальну та невербальну взаємодію педагога з групою, шляхом вивчення чогось нового та практичного відпрацювання вже відомого, комп'ютерне супроводження матеріалу забезпечує активну та жваву взаємодію з аудиторією, доповнює практичними уточненнями, розвиває творчі здібності та всебічність поглядів на сутність проблеми. Цей метод відноситься до інноваційних кейс-технологій.

Останні роки роль та значення комп'ютеризованих методів кейс-технологій підвищується у зв'язку з впровадженням дистанційної та змішаної форми навчання здобувачів вищої освіти. Процес дистанційного навчання представляє собою форму проведення освітнього процесу, яка будується за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних засобів та характеризується їх інтеграцією з педагогічними технологіями для забезпечення інтерактивної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу.

Проілюструємо прикладом використання мультимедійного кейсу під час дистанційного навчання «Віртуальна дошка для обміну думками»

Передбачає роботу з групою здобувачів вищої освіти в режимі реального часу з використанням додаткових сервісів:

Сервіс Twiddla – це онлайн-сервіс, що представляє собою дошку, на якій можна розміщувати текст, виділяти та виправляти його, розміщувати зображення, формули, різноманітні фігури. Він простий, зручний у роботі та не потребує додаткової реєстрації.

Сервіс Miro – це онлайн-сервіс, який поєднує у собі «дошку» та набір шаблонів для неї. Завдяки такій функції можна з легкістю структурувати текст одразу з усіма учасниками освітнього процесу, провезти мозковий штурм чи рефлексію.

Завдання: Розробити 3 поради, які допоможуть підвищити мотивацію вчителя-логопеда до використання інноваційних підходів.

Завдання: Ознайомтесь із текстом педагогічній ситуації та визначте, які помилки у роботі допустив учитель-логопед.

Завдання: Пригадайте, які особистісні риси вчителя-логопеда є необхідними для його успішної професійної діяльності, а від яких потрібно категорично позбавитись, розподіліть їх на дві колонки.

Процедура проведення: перед початком роботи, усім учасникам надсилається посилання на «дошку», на якій вони зможуть висвітлити свої думки з приводу конкретного завдання, під час написання відповіді, учасники ознайомлюються з думками інших, які також розміщено на віртуальній дошці і в режимі реального часу обговорюють цілісний результат.

Ефективне впровадження кейс-технологій в різні компоненти освітнього процесу можливе завдяки різноманітності видів case-study, які можна варіювати відповідно меті та поставленим завданням. Проілюструємо прикладами, виділених нами, видів кейс-методів:

Кейс - ідея: це метод, що виникає мимовільно у процесі освітньої діяльності для ілюстрації певної ідеї. Цей вид потребує педагогічної

майстерності: високого рівня оволодіння педагогічною діяльністю, комплексом професійно значущих якостей особистості педагога, високого професіоналізму та знань з методики корекційного навчання.

Кейс-завдання: це метод, що спрямований на вдосконалення вже сформованої навички та підвищення її рівня. Цей вид надає можливість перевернути певні уявлення та стереотипи здобувачів вищої освіти про низку звичних для них речей, створити образ чогось абсолютно нового, досліджуючи його з принципово іншої сторони.

Кейс-гра: це метод спрямований на винайдення консенсусу та спільного прийняття рішень в освітньо-корекційній проблемі, на основі аналізу підходів та шляхів їх упровадження. Цей метод відноситься до класичного уявлення про кейс-технології навчання, наприкінці його реалізації, виникає спільна відповідь на питання «Чому так трапилось?»

Отже, кейс-технології – це інтерактивний та поліфункціональний метод, різноманітність та різноплановість якого дозволяє впровадити його під час вирішення педагогічних завдань різного профілю, зокрема й формуванню професійної культури, морально-світоглядних норм та правил поведінки. Практична спрямованість та творча осмисленість реальних проблемних ситуацій стимулює вчителів-логопедів до інноваційної діяльності, формує стійкі орієнтації на базові професійні цінності, їх усвідомлення та належне їх виконання.

Метою констатувального етапу експерименту було визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів-логопедів, розробка банку завдань та опрацювання результатів діагностики.

Для кожної професії існує своя група професійно важливих якостей, які певним чином формують професійний портрет. Головними завданнями вчителя-логопеда є: застосування професійних знань у своїй практичній діяльності; здійснення логопедичного супроводу дитини з порушеннями психофізичного розвитку; навчально-корекційна діяльність; спостереження

та аналіз динаміки розвитку мовлення дитини; налагодження міжособистісних стосунків між усіма учасниками корекційно-освітнього процесу; просвітницька діяльність.

Головними компонентами професійної компетентності ми визначаємо професійну культуру та особистісну культуру.

Професійна культура вчителя-логопеда – це відповідальність, урівноваженість, витримка, моральність як внутрішня здатність творити, діяти не за зовнішнім примусом, а за нормами внутрішньої свідомості та добровільності, моральні почуття та переконання, морально-правові стосунки, діагностика яких є одним із завдань нашого дослідження.

Компонентами особистісної культури вчителя-логопеда є комунікативні та організаційні здібності та ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості й найвищої цінності суспільства.

Діагностичні зрізи проводилися в групах здобувачів вищої освіти I (бакалаврського) – 62 особи та II (магістерського) – 49 осіб рівнів вищої освіти ОП «Логопедія. Спеціальна психологія».

З метою з'ясування обізнаності респондентів з теорією питання нами було застосовано метод інтерв'ювання:

Запитання 1. Що таке «кейс-технологія» ?

25,2 % майбутніх фахівців визначили її як «інноваційний метод практичної спрямованості», 57,7 % респондентів пояснили поняття як «спеціальний набір навчальних матеріалів», а 17,1 % не змогли дати відповідь.

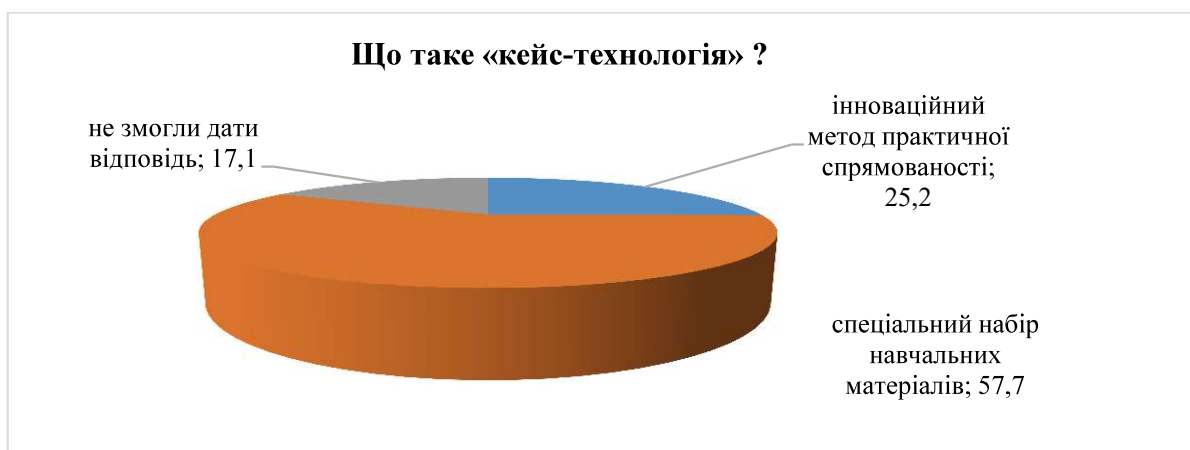

Рис 1. Результати інтерв'ювання за першим запитанням

Запитання 2. Які із запропонованих компонентів професійної компетентності ви вважаєте найголовнішими? (особистісні якості, професійні знання, уміння, педагогічний досвід, творчий підхід до рішення педагогічних задач).

73,9 % фахівців виділяють лише один компонент (педагогічний досвід); 26,1 % респондентів відповіли про необхідність усіх компонентів як головних.

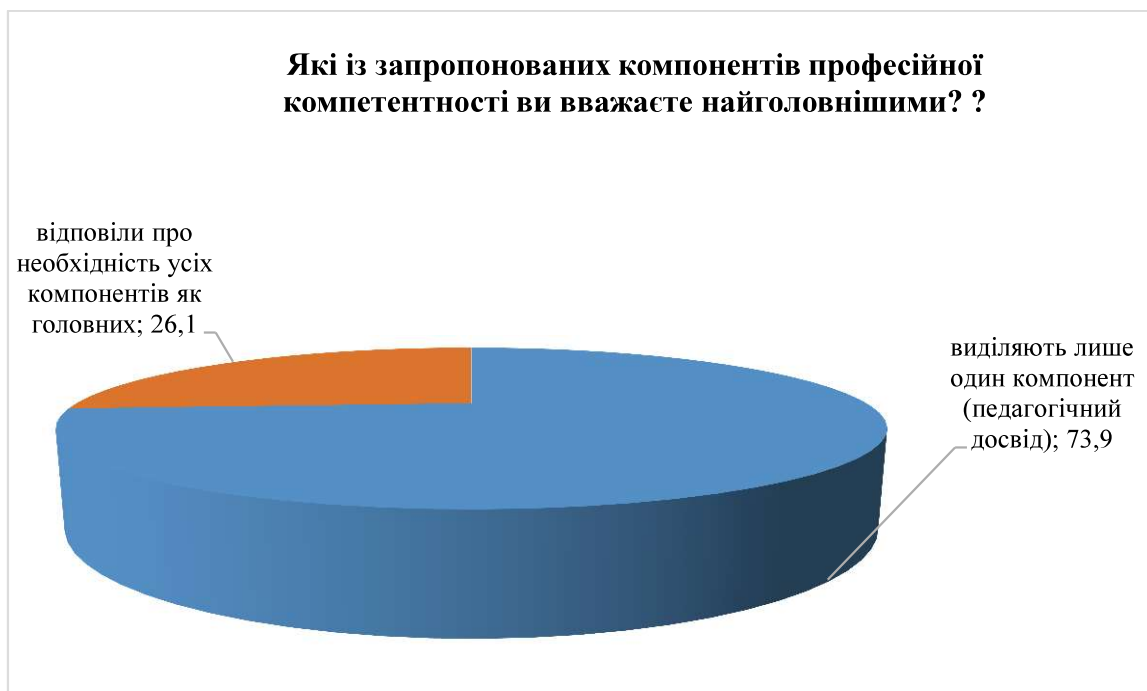

Рис 2. Результати інтерв'ювання за другим запитанням

Запитання 3. Як ви може визначити сутність поняття «професійна культура?»

Загалом, 41,4 % фахівців представили її як сукупність особистісної та комунікативної культури, сформованості фахових знань, вмінь та навичок, 33,3 % респондентів пояснили поняття як невід'ємний компонент діяльності без уточнень, а 25,3 % відчували брак знань із теорії цього питання.

Діагностичні зрізи дали нам змогу визначити критеріально-показникову базу нашого дослідження.

Рис 3. Результати інтерв'ювання за третім запитанням

Перший критерій оцінки – *професійно-комунікативна діяльність* відображає використання вербальних та невербальних засобів, професійного такту, уміння подолати (знівелювати) психолого-педагогічні бар'єри міжособистісної взаємодії з усіма суб'єктами педагогічного процесу, усвідомлення моральної відповідальності, уміння реалізувати внутрішню гармонію, адекватну емоційну забарвленість мовлення у власній практичній діяльності.

Критеріальні показники: *комунікативна компетентність* характеризується вмінням будувати спілкування на основі руйнування психологічних бар'єрів, передавати особисту зацікавленість, доброзичливість, на основі вдосконалення особистісно значущих професійних знань та умінь; *педагогічна компетентність* характеризує сукупність спеціальних пізнавальних якостей, які дають змогу вчителю-логопеду адекватно сприймати та оцінювати педагогічний простір, ситуацію та свою роль, формувати власний інтерес до пізнання та ідентифікувати в подальшому власну індивідуальність, навички емпатії, гуманізму, уміння утримувати увагу до себе, забезпечуючи емоційну виразність, самоконтроль.

Другий критерій оцінки – *особистісно-зорієнтована діяльність* відображає ставлення педагога до себе, інших суб'єктів педагогічного процесу,

своєї професійної діяльності, визначає етичні норми діяльності вчителя-логопеда та характеризує педагогічний процес як систему моральних відносин, єдність створення та засвоєння професійно-етичної культури.

Критеріальні показники: *етико-моральна компетентність*, що характеризується повагою до учнів, уважним ставленням до особистості кожного та комплексом майстерності педагогічної практики, усвідомленням власних морально-етичних норм, в інших суб'єктах педагогічного процесу, ототожнення себе з високим рівнем педагогічної майстерності, вмінням правильно оцінювати себе та інших; *компетентність самовдосконалення* характеризує можливість свідомо прогнозувати власні дії та дії учасників корекційно-освітнього процесу, видозмінювати їх згідно ситуаційних морально-етичних вимог; особисте прагнення до вдосконалення та самоосвіти.

З метою з'ясування рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів-логопедів нами розроблено експериментальні завдання до кожного з виокремлених критеріальних показників. До кожного завдання сформовано шкалу оцінювання результатів виконання завдань.

Перший критерій оцінки – *професійно-комунікативна діяльність*

Перший показник – *комунікативна компетентність*

Завдання 1. Кейс-рішення «Несподіваний бар'єр»

Мета: з'ясувати стан сформованості комунікативної культури майбутніх учителів-логопедів в атипових педагогічних ситуаціях.

Обладнання: мультимедійна презентація, папір, ручка.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує вирішити ситуацію, що склалась у певних обставинах під час корекційного процесу та розробити план вирішення, що націлений на успіх.

Завдання має три рівні складності:

Класичний кейс: завдання розгорнуте, відповідь лежить на поверхні, доцільно використовувати на початку.

Структурований кейс: завдання містить мінімальну кількість додаткової інформації, а вирішення є єдиновірним та без «творчого польоту фантазії».

Маленькі начерки: завдання містить лише ключову інформацію і поняття, для вирішення ситуації необхідно застосувати власні знання.

Завдання 2. Мультимедійна презентація «Педагогічна задача»

Мета: визначити рівень умінь і навичок спілкування з дітьми з психофізичними порушеннями.

Обладнання: презентація PowerPoint, ситуація, набір «Емоції»

Процедура виконання: Експериментатор пропонує респондентам уявити себе в запропонованій ситуації та визначити, наскільки легко чи важко ігнорувати зовнішні подразники. Ситуація (презентація): «Марійка, 9 років, заважає вести урок! Постійно перебиває вчителя й відволікає однолітків. Сперечається! Слід зазначити, що в деяких суперечливих ситуаціях дитина дійсно має рацію, але пояснювати всьому класу різні варіанти розв'язання у вчителя фізично бракує часу. Нерідко на уроці можна почути від дитини: «Я все це вже знаю. Мені нудно!», потім іде демонстрація невдоволення дитини, з гучними викриками та інколи істериками».

Завдання 3. Комплексна кейс-гра «Педагогічний анонс»

Мета: визначити вміння тактовного вирішення складних ситуацій у діалозі з дітьми, що мають психофізичні порушення.

Обладнання: картки з ситуаціями, набір фотокарток, відеокамера.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує у формі ділової гри представити розв'язання проблемної етико-моральної ситуації. Запропоновані ситуації (на картках, відео): Під час уроку учень не виконує жодного завдання, на зауваження не реагує, відволікає своїх однокласників; ви помітили, що один із учнів увесь час користується чужими речами, під час бесіди хлопець почав голосно кричати, що на нього наговорюють; учень звинувачує вас у тому, що ви розповіли його таємницю про списування домашнього завдання класному керівнику, хоча ви цього не робили.

Другий показник – *педагогічна компетентність*

Завдання 1. Метод KJ (КейДжи) «Коло-ідей»

Мета: визначити внутрішні мотиви до самопізнання вчителя-логопеда.

Обладнання: набір кольорових стікерів, фломастери, наліпки.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує групам обрати ключове питання (відповідно до мети завдання). На стікерах написати власні думки. Хаотично розмістити їх на листі ватману (учасники можуть читати записи інших, доповнювати). Кожен учасник намагається класифікувати «стікери ідей» шляхом методу аналогій, інші в цей час спостерігають. Учаснику пропонується обрати назву групи, коли ідеї згруповані. Далі відбувається голосування за найкращі групи.

Завдання 2. Брейнрайтінг «Шляхи вирішення»

Мета: виявити вміння творчо підходити до вирішення ситуаційної проблемної задачі з батьками учнів, відстоювати правильність власної педагогічної позиції, навички самоконтролю.

Обладнання: ситуація, папір, ручка.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує учасникам ознайомитись з ситуацією та вирішити її. Ситуація: «Петрик, 11 років, має інтелектуальні порушення та розлади поведінки. Під час занять постійно зачіпає свого сусіда, галасує, нерідко ламає шкільне приладдя, конфліктує з однолітками. Батьки Петрика приходять зі скаргами на погане виховання сина. Мати Петрика постійно звинувачує фахівця в непрофесійності».

Завдання 3. Кейс-гра «Двохальтернативний метод»

Мета: розвинути уміння утримувати увагу до себе, забезпечувати емоційну виразність, впливати на інших людей, тримати самоконтроль.

Обладнання: картки червоного та чорного кольору, олівець, кошик.

Процедура виконання: Експериментатор роздає картки учасникам та пропонує написати на них вирішення реальної ситуації, що виникла з ними в умовах корекційного процесу, далі ці картки сортуються на «Вірно» та «Невірно». Усі картки розкладаються у два кошика та обговорюються у групі.

Узагальнена шкала оцінки виконання діагностичних завдання за першим критерієм – професійно-комунікативна діяльність

Високий рівень (3 бали) – вчитель-логопед швидко та творчо знаходить вихід зі складної морально-етичної ситуації, використовує педагогічний та життєвий досвід, гуманне ставлення до дитини, професійна етика знаходиться на високому рівні, у будь-якій ситуації фахівець підбирає вербальні та невербальні засоби спілкування, творчо реалізує нові технології міжособистісної взаємодії, прагне наближення до еталонних зразків професійної культури.

Середній рівень (2 бали) – вчитель-логопед використовує на практиці напрацьований ним певний алгоритм професійної діяльності, адаптуючи до нових умов елементи пошуку нових рішень у стандартних професійних ситуаціях, відтворює базовий теоретичний матеріал, але нестандартні ситуації з учасниками корекційного процесу не може вирішити одномоментно.

Низький рівень (1 бал) – у вчителя-логопеда простежується поверховий рівень професійних знань, фахівець використовує досвід минулих років, не додає власного бачення при вирішенні педагогічних завдань, він важко контролює свої емоції та дії під час вирішення складних ситуацій.

Аналіз отриманих результатів показав, що, найбільш складними для здобувачів вищої освіти виступили завдання діагностики *педагогічної компетентності*, а саме адекватно сприймати та оцінювати педагогічний простір, ситуацію та свою роль, контролювати себе у нестандартних ситуаціях.

Це позначилось на результатах діагностики другого показника, низький рівень визначено у 28 здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (45,2 %) та 14 здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти (28,6 %).

Найбільш зрозумілими були завдання першого показника – *комунікативна компетентність*, а саме вмінням будувати спілкування на основі руйнування психологічних бар'єрів, результати діагностики засвідчують, що на високому

рівні перебувають 8 бакалаврів, що становить 12,9 % та 14 магістрів, що становить 28,6 %.

Таблиця 1

Кількісні показники критерію професійно-комунікативна діяльність майбутніх вчителів-логопедів

Рівень	Кількість фахівців, що виконали завдання					
	Комунікативна компетентність			Педагогічна компетентність		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Бак	8	31	23	5	29	28
	12,9 %	50 %	37,1 %	8,1 %	46,7 %	45,2 %
Маг	14	20	15	9	26	14
	28,6 %	40,8 %	30,6 %	18,3 %	53,1 %	28,6 %

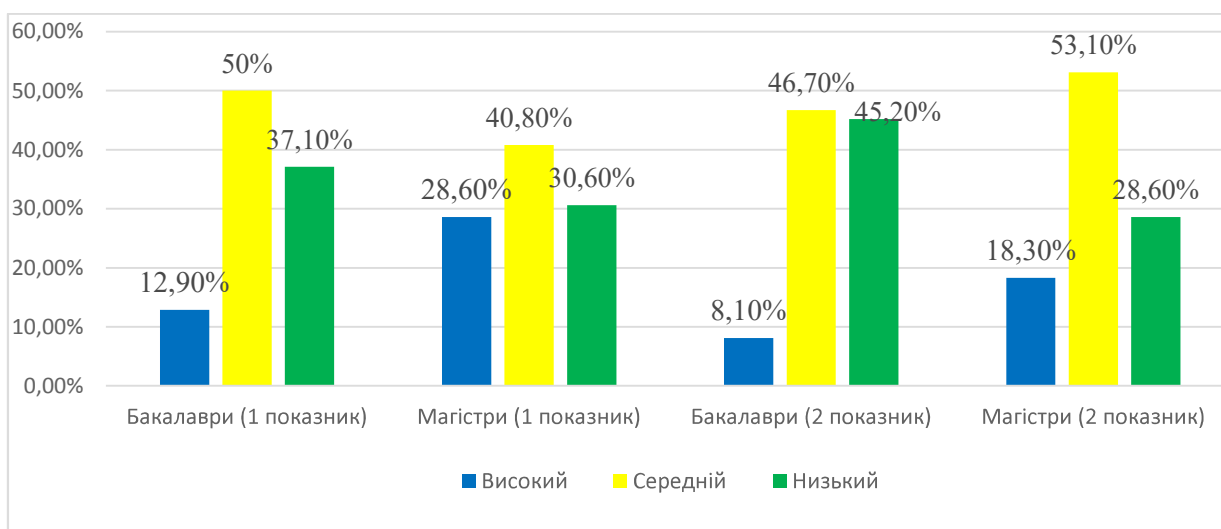

Рис 4. Показники сформованості критерію професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів-логопедів

Другий критерій оцінки – *особистісно-зорієнтована діяльність*. Перший показник другого критерію – *етико-моральна компетентність*.

Завдання 1. Ток-шоу «Педагогічні ідеї»

Мета: розробити доповідь на науково-практичний семінар.

Обладнання: папір, ручка, тематичні посібники та допоміжні джерела.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує розробити доповідь на тему: «Основні кроки до самовдосконалення вчителя-логопеда».

Завдання 2. Діалектичний метод «Another look»

Мета: визначити вміння креативного вирішення педагогічних ситуацій.

Обладнання: аудіозапис ситуації, папір, ручка.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує ситуацію (аудіозапис), яку необхідно проаналізувати та запропонувати протилежний шлях вирішення. Педагогічна ситуація: «Учень, якому вчитель зробив голосне зауваження, сказав йому: «Прошу на мене не кричати!» Вчитель остаточно вийшов із себе: «Ти не доріс, щоб указувати, як мені бути!» На що учень відповів, що взагалі не буде відвідувати заняття».

Завдання 3. Кейс-рішення «Нормотворчий підхід»

Мета: визначити вміння змістовно представляти сутність проблеми та окреслювати її зміст відповідно до інтересів інших.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує кожному учаснику запропонувати по 5 порад стосовно дотримання вчителем-логопедом педагогічного такту та представити їх аудиторії.

Другий показник другого критерію – *компетентність самовдосконалення*

Завдання 1. Метод самоорганізації «Педагогічний такт»

Мета: дослідити вміння до саморегуляції власної поведінки.

Обладнання: ватман, олівець.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує учасникам підібрати по два мотиваційних речення, що допомагають вчителю-логопеду зібратися в складній педагогічній ситуації. Інші учасники оцінюють правильність виконання.

Завдання 2. Діалектичний метод «Дерево рішень – взаємонавчання»

Мета: дослідити навички саморегуляції та самовдосконалення.

Обладнання: набір ситуаційних карток, ватман, фломастер.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує ознайомитись з ситуацією та запропонувати власний варіант вирішення. Ситуація: «На уроці Даринка відмовляється виконувати завдання. На всі аргументи дівчинка відповідає різкими та голосними викриками в адресу педагога. Будь-які намагання фахівця вгамувати ученицю марні. Дівчинка застосовує фізичні дії».

Завдання 3. Коуч-метод «Хід дій»

Мета: дослідити готовність до здійснення педагогічної ситуативно-поведінкової саморегуляції.

Обладнання: тематичні фотокартки, ватман, фломастери.

Процедура виконання: Експериментатор пропонує описати ситуацію, яка може виникнути (чи вже виникала) у процесі навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, у якій вчителю-логопеду важко стримувати свої емоції та контролювати власні дії.

Узагальнена шкала оцінки виконання діагностичних завдання за другим критерієм – особистісно-зорієнтована діяльність

Високий рівень (3 бали) – вчитель-логопед володіє комунікативними навичками, гнучко реагує на зміни ситуації, проявляє усвідомлену поведінку незалежно від ситуацій, що виникають в інклюзивному класі, проявляє доброзичливість, чуйність, готовність надати допомогу іншому, здійснює позитивний вплив на оточуючих.

Середній рівень (2 бали) – вчитель-логопед контролює власне мовлення, проявляє стриманість у своїх емоційних проявах, в екстремальних ситуаціях може проявляти емоційні зриви, особливо, намагається справити про себе позитивне враження, уникнути неприємностей.

Низький рівень (1 бал) – поведінка вчителя-логопеда нестійка, спостерігається висока вірогідність нервово-психічних зривів, знижений рівень саморегуляції, залежність поведінки від впливу оточуючих в інклюзивному просторі та від власного емоційного стану.

Аналіз отриманих результатів виявив, що виконання завдань за критеріальним показником *компетентність самовдосконалення* відбувалося на середньому рівні у 38 осіб бакалаврського рівня, що становлять 61,3 % та відповідно у 29 магістрів (59,2 %), було виявлено вміння свідомо прогнозувати власні дії та дії учасників корекційного процесу, видозмінювати їх згідно морально-етичних вимог.

Результати діагностики *етико-моральної компетентності* засвідчили, що на високому рівні перебувають 25,8 % (16 здобувачів вищої освіти) бакалаврів та 32,7 % (16 здобувачів вищої освіти) магістрів. Проведена діагностика свідчить про недостатній рівень майстерності педагогічної практики, невміння ототожнювати себе з високим рівнем педагогічної майстерності, вмінням правильно оцінювати себе та інших.

Таблиця 2

Кількісні показники критерію особистісно-зорієнтованої діяльності майбутніх вчителів-логопедів

Рівень	Кількість фахівців, що виконали завдання					
	Етико-моральна компетентність			Компетентність самовдосконалення		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Бакалавр	16	32	14	9	38	15
	25,8 %	51,6 %	22,6 %	14,5 %	61,3 %	24,2 %
Магістр	16	22	11	9	29	11
	32,7 %	44,9 %	22,4 %	18,3 %	59,2 %	22,5 %

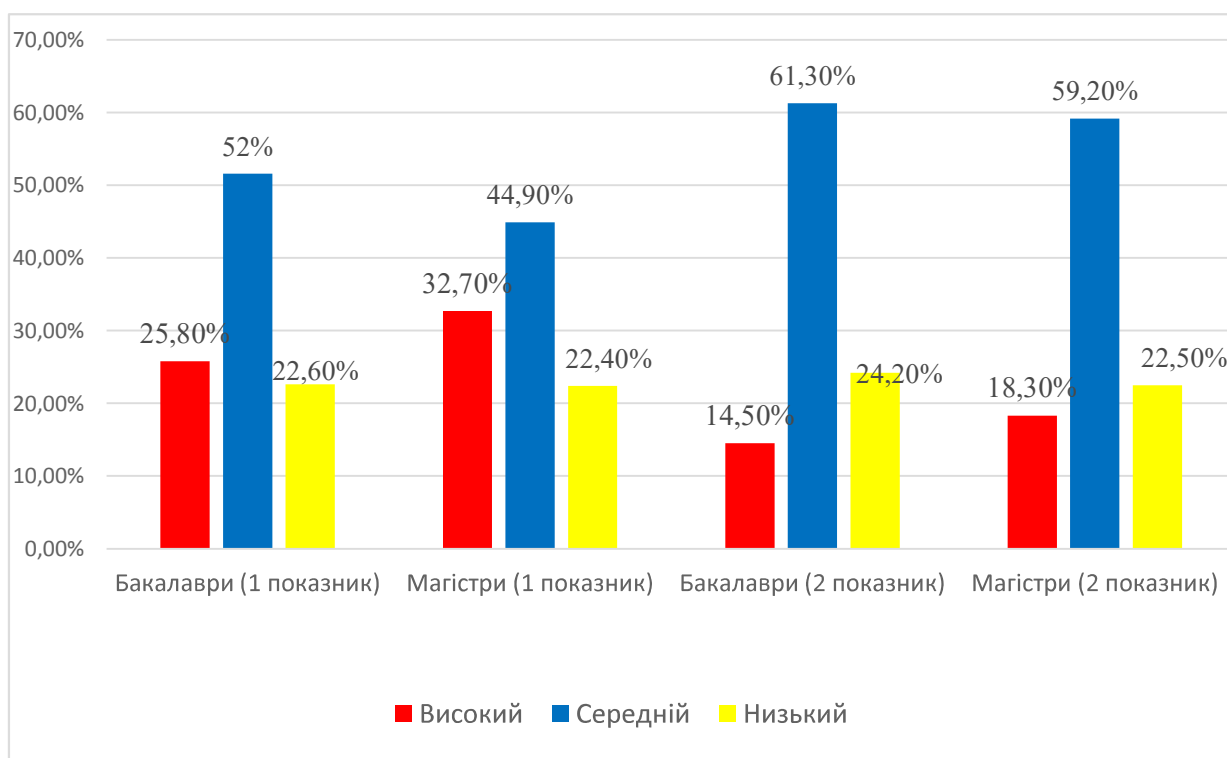

Рис 5. Показники сформованості критерію особистісно-зорієнтованої діяльності майбутніх вчителів-логопедів

Порівняльний зріз діагностичних результатів
бакалаврів та магістрів за рівнями

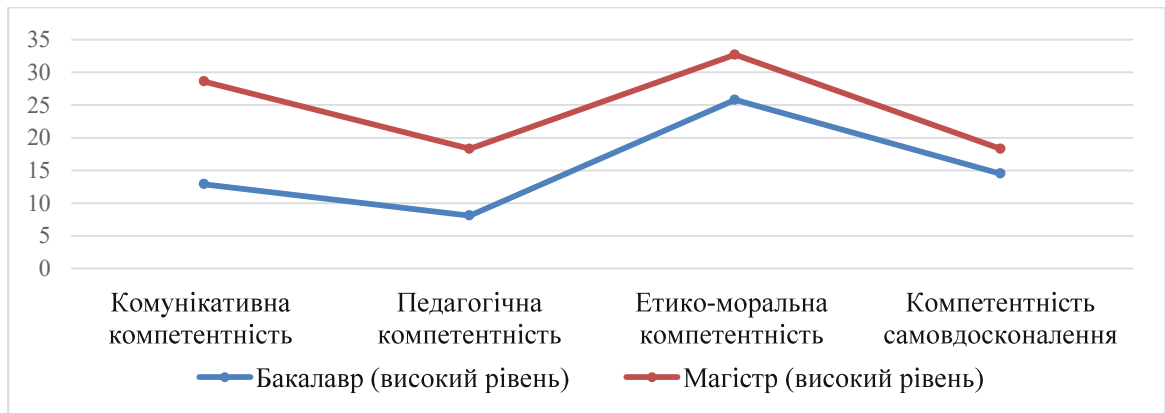

Рис 6. Порівняльний зріз діагностичних результатів (високого рівня) бакалаврів та магістрів

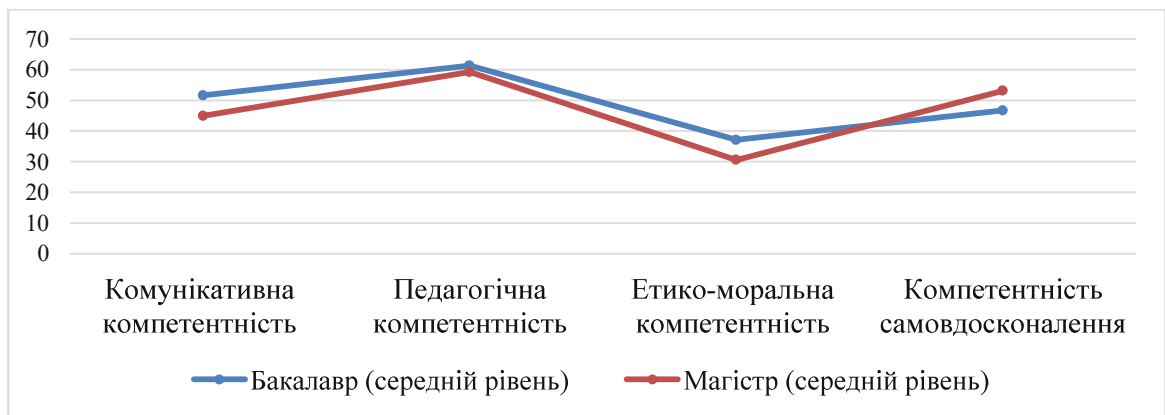

Рис 7. Порівняльний зріз діагностичних результатів (середнього рівня) бакалаврів та магістрів

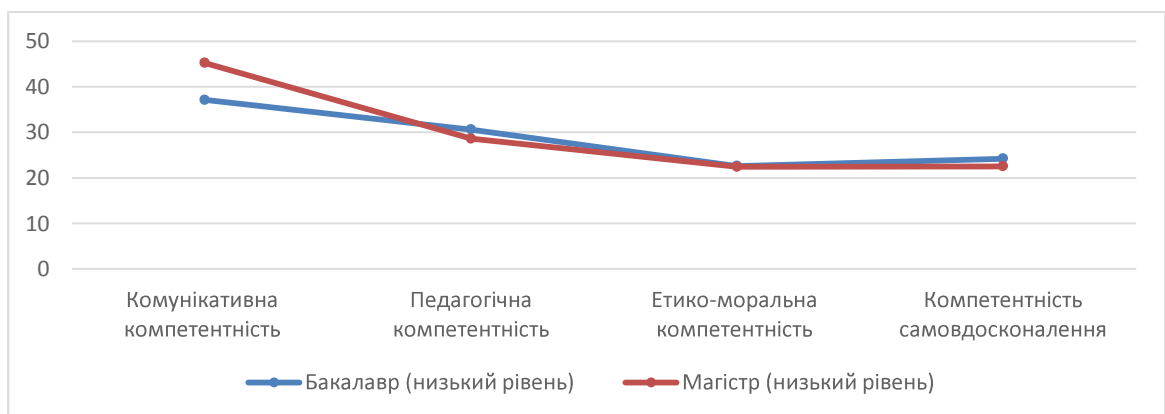

Рис 8. Порівняльний зріз діагностичних результатів (низького рівня) бакалаврів та магістрів

Оскільки професійна компетентність є інтегративною якістю особистості, свідченням її розвитку й професіоналізму, високих морально-особистісних якостей за результатами діагностики нами визначено три рівні її сформованості:

Адаптивний рівень сформованості професійної компетентності характеризується недостатньо високим рівнем професійних знань та моральної культури. Професійна реальність, її цілі та етичні норми визначаються у загальному вигляді і не є орієнтиром професійного розвитку. На цьому рівні вчитель-логопед тільки адаптується до усталених норм та вимог.

Продуктивний рівень характеризується оцінною роллю професійних знань, які проявляють прагнення вчителя-логопеда до встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками процесу корекційного навчання. Таким фахівцям властиве часткове задоволення від дотримання норм професійної діяльності. На даному рівні з'являються потреби у пошуку нових рішень у стандартних етичних професійних ситуаціях спеціального навчання дітей, виникає здатність до відтворення пізнавального матеріалу.

Інноваційний рівень характеризується цілеспрямованістю, стійкістю шляхів і способів професійної діяльності. Знання педагога є системними, стійкими, відбувається прийняття професійних цінностей як особистих, прагнення наблизитись до еталонних зразків професійної культури.

Отже, отримані діагностичні зрізи дозволили визначити особливості професійної компетентності здобувачів вищої освіти двох рівнів вищої освіти та здійснити первинний аналітичний зріз.

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти виявили нестабільну поведінку у професійній реальності, коли цілі та етичні норми ще не є орієнтиром подальшого професійного розвитку. А процес вирішення ними завдань теоретичного характеру містить дещо хаотичний характер, порівняно зі здобувачами магістерського рівня вищої освіти, що говорить про збільшену тривалість відбору теоретичного підґрунтя засобами сучасної психолого-педагогічної літератури, ІТ-технологій та інших інформаційних джерел.

Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти є більш цілеспрямованими та стабільними у виборі шляхів і способів професійної діяльності, мають усвідомлення важливості власної поведінки, що відповідає нормам та правилам професійної культури. Найвищий практичний досвід сприяє ефективному виконанню завдань, які націлені на визначення продуктивного розв'язання проблемних педагогічних ситуацій.

Констатувальний експеримент дозволив нам визначити у здобувачів вищої освіти вміння та якості, що потребують розвитку, серед них: позитивно-емоційна спрямованість на професійну діяльність, важливе місце в якій займають такі прояви як професійна інтуїція, творча уява, схильність до оригінального розв'язання педагогічних завдань; професійна культура, у якій пріоритетними напрямками є творча самовіддача, широкий професійний кругозір, оперування великим обсягом спеціальних знань, понять, умінь, розуміння проблемних ситуацій, розвиток продуктивних здібностей.

Висновки. У роботі представлено аналіз психолого-педагогічної літератури та сучасних інформаційних ресурсів з проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів-логопедів засобами активних кейс-технологій та уточнено сутність понять «професійна культура», «кейс-технології», «активні засоби навчання».

Інтерактивним та мультифункціональним методом, що формує професійні якості учителя-логопеда є метод «кейс-технологій», що характеризується практичною спрямованістю, вмотивованістю професійної діяльності, творчим осмисленням здобувачами вищої освіти реальних проблемних ситуацій, що виникають в корекційному процесі та активізацією пошуку власного шляху розв'язання суперечностей.

Під час проведення констатувального експерименту відповідно до статистичних даних були виділені пріоритетні напрямки роботи: створення практичних технологій професійних ситуацій, підсумкового банку педагогічних ситуацій, формування педагогічної інтуїції, творчої уяви, схильності до оригінального продуктивного розв'язання педагогічних задач.

Дослідження не вичерпує всіх питань з даної теми, потребує подальших досліджень розробка дидактичної моделі формування професійної компетентності майбутніх вчителів-логопедів засобами активних кейс-технологій.

Перелік використаних джерел:

1. Angela Thody. Persuading Teachers to Adopt Academic Theories (Or Deontological Perspectives in Professional Motivation to Translate Academic Theories into Praxis). *Educational Management Administration & Leadership*, vol. 36, 3: pp. 415-433. , First Published July 1, 2008.
2. Artiles, A. J. (2003). Special education's changing identity: Paradoxes and dilemmas in views of culture and space. *Harvard Educational Review*, 73, PP. 164–202.
3. Bon, S. C., Bigbee, A. J. (2011). Special education leadership: Integrating professional and personal codes of ethics to serve the best interests of the child. *Journal of School Leadership*, 21. PP. 324–359. URL : <https://doi.org/10.1177/105268461102100302> (дата звернення:11.09.2022).
4. Cartledge, G., Tillman, L. C., Talbert Johnson, C. (2001). Professional ethics within the context of student discipline and diversity. *Teacher Education and Special Education*, 24(1), PP. 25–37. URL : <https://doi.org/10.1177/088840640102400105>(дата звернення:11.09.2022).
5. Collins English Dictionary (Reference edition), Reference Reviews, Vol. 30 № 4, PP. 20–28. URL : <https://doi.org/10.1108/RR-02-2016-0029> (дата звернення:11.09.2022).
6. Garcia, J. G., Winston, S. M., Borzuchowska, B., McGuire-Kuletz, M.(2004). Evaluating the integrative model of ethical decision-making. *Rehabilitation Education*, 18(3), 147–164.
7. Heller, H. W., Ridenhour, N. (1983). Professional standards: Foundation for the future. *Exceptional Children*, 49(4), 294–298.
8. Savinova, N., Berehova, M., & Kuterzhynska, K. (2022). Formation of the professional culture of future teachers-speech therapists through the use of

innovative technologies. ScienceRise: Pedagogical Education, (4(49), 4–11. URL : <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2022.259865> (date of application:11.09.2022).

9. Берегова М. І., Савінова Н. В. Підготовка корекційного педагога до роботи в інклюзивному середовищі: інваріантна складова. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. Київ : ТОВ «Наша друкарня», 2017. Вип. 13. С. 216.

10. Боряк О. В. Професійна підготовка вчителів-логопедів до роботи з розумово відсталими дітьми молодшого шкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. № 4 (48). С. 9–18.

11. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 44 с.

12. Вахрушева Т. Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Нові технології навчання*. Київ. Вип. 47. 2007. С. 64–69.

13. Гриньова М. В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Харків : Основа, 1998. 300 с.

14. Демченко І. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 ; 13.00.03. Умань, 2016. 45 с.

15. Дмитрієва І., Лопухіна Т. Формування професійної свідомості педагога в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Архів матеріалів міжнародних наукових конференцій*. 2020.

16. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 14. С. 74-79. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_14 (дата звернення: 16.09.2022).

17. Задорожна-Княгницька Л.В. Формування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів – майбутніх менеджерів освіти у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 20. Том 1. ПУ «Причорноморський науководослідний інститут економіки та інновацій», 2020. 154 с.
18. Ісаєнко С. А. Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей засобами іноземної мови : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 227 с.
19. Козак Л. В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 3. С. 153–162.
20. Кузава І. Б. Специфіка підготовки корекційних педагогів для корекційної та спеціальної освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 квітня 2020 року, м. Суми). Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 191 с.
21. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ, 2018.
22. Мартиненко, С.А. Професійна компетентність фахівця : сучасний стан проблеми. *Вища школа : інтеграція і співробітництво освітніх систем* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції; Черкаси, 25–26 квітня 2013 р. Черкаси, 2013. С. 64–69.
23. Миронова С. Концептуальні основи підготовки вчителя-дефектолога до корекційної роботи у спеціальних закладах. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2003. Вип. 17. С. 19–24.
24. Осіна Н. А. Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей учнів. *Освітній проект «На Урок»*. 2018. URL : <https://naurok.com.ua/keysmethod-yak-sposib-formuvannya-zhittevihkompetentnoste-u-uchniv13118.html> (дата звернення: 09.10.2020).

25. Пахомова Н. Г. Теорія і практика професійної підготовки логопедів у ВНЗ : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 346 с.
26. Пащенко Т. М. Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. *Молодь і ринок*. 2015. № 8. С. 94–99.
27. Пінчук Ю. Професіограма вчителя-логопеда. *Теорія і практика сучасної логопедії*. Київ : Актуальна освіта, 2007. Вип. 3. С. 62–73.
28. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2020 р. № 799. Київ, 2019. 18 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/016-spetsialna-osvita-bakalavr.pdf> (дата звернення: 11.09.2022).
29. Савенкова Л. О., Приходько К. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні». Київ : КНЕУ, 2009. 343 с.
30. Савінова Н. В. Проблеми підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчального закладу. *Актуальні проблеми корекційної освіти*. 2016. URL : <http://aqce.com.ua/download/publications/96/69.pdf> (дата звернення: 12.09.2022).
31. Савінова Н. В., Берегова М. І., Борулько Д.М., Кутержинська К. М. Професійно – компетентнісна підготовка майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти до формування оцінно-контрольних дій у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Компетентнісно зорієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти* : монографія. Миколаїв : видавець Румянцева Г. В., 2022. С. 10–48.
32. Савінова Н. В., Берегова М. І., Кутержинська К. М. Критеріально-показникова база формування професійної культури майбутніх вчителів-логопедів. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. URL : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-15> (дата звернення: 17.09.2022).
33. Савінова Н. В., Кутержинська К. М. Кейс-технології як сучасний інноваційний засіб формування, професійного світогляду вчителів-логопедів. *Спеціальна освіта: проблеми та перспективи* : матеріали XIV-ї Міжнародної

науково-практичної конференції 15–16 квітня 2021 р. (за ред. О.В. Гаврилова). Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В., 2021. С. 145–148.

34. Савінова Н. В., Серeda І. В., Борулько Д. М. Технології корекційно-виховного процесу : навч.-метод. посібник. Миколаїв : Іліон, 2018. 172 с.

35. Савінова Н. В., Кутержинська К. М. Формування педагогічної етики дефектолога в умовах інклюзивного навчання. *Серце, віддане дітям Випуск ІХ* : збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «В. О. Сухомлинський і сучасність» (за ред. Н. В. Савінової, Н. В. Стельмах). Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2019. С. 38–41.

36. Словник іншомовних слів, за редакцією члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука – 1-е видання, Київ : Українська радянська енциклопедія (УРЕ), 1974. 776 с.

37. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.

38. Стахова Л. Л. Розвиток професійної компетентності учителя-логопеда закладу дошкільної освіти як умова ефективної організації корекційно-розвивального процесу. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2017. № 10.

39. Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. XVII в двох частинах, частина 1. Серія: соціально-педагогічна*. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. 368 с.

40. Шульженко Д. І. Особливості підготовки спеціаліста для роботи з аутичними дітьми. *Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського державного університету імені Івана Огієнка* / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2006. Вип. VIII. С. 71–75.

References:

1. Angela Thody. Persuading Teachers to Adopt Academic Theories (Or Deontological Perspectives in Professional Motivation to Translate Academic Theories into Praxis). *Educational Management Administration & Leadership*, vol. 36, 3: pp. 415-433. , First Published July 1, 2008. [eng]
2. Artiles, A. J. (2003). Special educations changing identity: Paradoxes and dilemmas in views of culture and space. *Harvard Educational Review*, 73, PP. 164–202. [eng]
3. Bon, S. C., Bigbee, A. J. (2011). Special education leadership: Integrating professional and personal codes of ethics to serve the best interests of the child. *Journal of School Leadership*, 21. PP. 324–359. URL : <https://doi.org/10.1177/105268461102100302> (data zvernennia:11.09.2022). [eng]
4. Cartledge, G., Tillman, L. C., Talbert Johnson, C. (2001). Professional ethics within the context of student discipline and diversity. *Teacher Education and Special Education*, 24(1), PP. 25–37. URL : <https://doi.org/10.1177/088840640102400105>(data zvernennia:11.09.2022). [eng]
5. Collins English Dictionary (Reference edition), Reference Reviews, Vol. 30 № 4, PP. 20–28. URL : <https://doi.org/10.1108/RR-02-2016-0029> (data zvernennia:11.09.2022). [eng]
6. Garcia, J. G., Winston, S. M., Borzuchowska, B., McGuire-Kuletz, M.(2004). Evaluating the integrative model of ethical decision-making. *Rehabilitation Education*, 18(3), 147–164. [eng]
7. Heller, H. W., Ridenhour, N. (1983). Professional standards: Foundation for the future. *Exceptional Children*, 49(4), 294–298. [eng]
8. Savinova, N., Berehova, M., & Kuterzhynska, K. (2022). Formation of the professional culture of future teachers-speech therapists through the use of innovative technologies. *Science Rise: Pedagogical Education*. 4(49), 4–11. URL : <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2022.259865> (data zvernennia:11.09.2022). [eng]

9. Berehova M. I., Savinova N. V. Pidhotovka korektsiinoho pedahoha do roboty v inkliuzyvnomu seredovyschi: invariantna skladova. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy* : zb. nauk. prats za red. V. V. Zasenka, A. A. Kolupaievoi. Kyiv : TOV «Nasha drukarnia», 2017. Vyp. 13. S. 216. [ukr]
10. Boriak O. V. Profesiina pidhotovka vchyteliv-lohopediv do roboty z rozumovo vidstalymy ditmy molodshoho shkilnogo viku. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2015. № 4 (48). S. 9–18. [ukr]
11. Vainola R. Kh. Pedahohichni zasady osobystisnogo rozvytku maibutnogo sotsialnogo pedahoha v protsesi profesiinoy pidhotovky : atoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2009. 44 s. [ukr]
12. Vakhrusheva T. Yu. Interaktyvni tekhnologii navchannia yak zasib aktyvizatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv. *Novi tekhnologii navchannia*. Kyiv. Vyp. 47. 2007. S. 64–69. [ukr]
13. Hrynova M. V. Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnogo vchytelia (teoretychnyi ta metodychnyi aspekty). Kharkiv : Osnova, 1998. 300 s. [ukr]
14. Demchenko I. I. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnogo vchytelia pochatkovykh klasiv do profesiinoy diialnosti v umovakh inkliuzyvnoy osvity : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 ; 13.00.03. Uman, 2016. 45 s. [ukr]
15. Dmytriieva I., Lopukhina T. Formuvannia profesiinoy svidomosti pedahoha v roboti z ditmy z osoblyvymy osvitnimy potrebamy. *Arkhiv materialiv mizhnarodnykh naukovykh konferentsii*. 2020. [ukr]
16. Diachenko-Bohun M. Aktyvni metody navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*. Seria: Pedahohichni nauky. 2014. Vyp. 14. S. 74-79. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_14 (data zvernennia: 16.09.2022). [ukr]
17. Zadorozhna-Kniachynska L.V. Formuvannia individualnoi osvitnoi traiektorii mahistriv – maibutnykh menedzheriv osvity u protsesi profesiinoy

pidhotovky. *Innovatsiina pedahohika*. Vyp. 20. Tom 1. PU «Prychornomorskyi naukovodoslidnyi instytut ekonomiky ta innovatsii», 2020. 154 s. [ukr]

18. Isaienko S. A. Formuvannia profesiinoi kultury u studentiv inzhenerno-tekhnichnykh spetsialnestei zasobamy inozemnoi movy : dys... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2009. 227 s. [ukr]

19. Kozak L. V. Keis-metod u pidhotovtsi maibutnykh vykladachiv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti. *Osvitlohichnyi dyskurs*. 2015. № 3. S. 153–162. [ukr]

20. Kuzava I. B. Spetsyfika pidhotovky korektsiinykh pedahohiv dlia korektsiinoi ta spetsialnoi osvity. *Innovatsiinyi rozvytok vyshchoi osvity: hlobalnyi, yevropeyskyi ta natsionalnyi vymiry zmin* : materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (23–24 kvitnia 2020 roku, m. Sumy). Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2020. 191 s. [ukr]

21. Malyshevska I. A. Teoretyko-metodychni osnovy pidhotovky fakhivtsiv psykholoho-pedahohichnoho profilu do roboty v umovakh inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyscha : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.03 / Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. Kyiv, 2018. [ukr]

22. Martynenko, S.A. Profesiina kompetentnist fakhivtsia : suchasnyi stan problemy. *Vyshcha shkola : intehratsiia i spivrobotnytstvo osvitnykh system* : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii; Cherkasy, 25–26 kvitnia 2013 r. Cherkasy, 2013. S. 64–69. [ukr]

23. Myronova S. Kontseptualni osnovy pidhotovky vchytelia-defektoloha do korektsiinoi roboty u spetsialnykh zakladakh. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna*. 2003. Vyp. 17. S. 19–24. [ukr]

24. Osina N. A. Keis-metod yak sposib formuvannia zhyttievnykh kompetentnestei uchniv. *Osvitnii projekt «Na Urok»*. 2018. URL : <https://naurok.com.ua/keysymetod-yak-sposib-formuvannya-zhittevihkompetentnoste-y-uchniv13118.html> (data zvernennia: 09.10.2020). [ukr]

25. Pakhomova N. H. Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky lohopediv u VNZ : monohrafiia. Poltava : PNPu imeni V. H. Korolenka, 2013. 346 s. [ukr]
26. Pashchenko T. M. Keis-metod yak suchasna tekhnolohiia navchannia spetsialnykh dystsyplin. *Molod i rynek*. 2015. № 8. S. 94–99. [ukr]
27. Pinchuk Yu. Profesiograma vchytelia-lohopeda. *Teoriia i praktyka suchasnoi lohopedii*. Kyiv : Aktualna osvita, 2007. Vyp. 3. S. 62–73. [ukr]
28. Pro zatverdzhennia Standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 016 Spetsialna osvita dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 chervnia 2020 r. № 799. Kyiv, 2019. 18 s. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/016-spetsialna-osvita-bakalavr.pdf> (data zvernennia: 11.09.2022). [ukr]
29. Savenkova L. O., Prykhodko K. Zbirnyk mini-keisiv z dystsypliny «Komunikatyvni protsesy u navchanni». Kyiv : KNEU, 2009. 343 s. [ukr]
30. Savinova N. V. Problemy pidhotovky maibutnikh korektsiinykh pedahohiv do roboty v umovakh inkliuzyvnoho navchalnoho zakladu. *Aktualni problemy korektsiinoi osvity*. 2016. URL : <http://aqce.com.ua/download/publications/96/69.pdf> (data zvernennia: 12.09.2022). [ukr]
31. Savinova N. V., Berehova M. I., Borulko D.M., Kuterzhynska K. M. Profesiino – kompetentnisna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv spetsialnoi ta inkliuzyvnoi osvity do formuvannia otsinno-kontrolnykh dii u ditei z tiazhkymy porushenniamy movlennia. *Kompetentnisno zorientovana profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv spetsialnoi ta inkliuzyvnoi osvity* : monohrafiia. Mykolaiv : vydavets Rumiantseva H. V., 2022. S. 10–48. [ukr]
32. Savinova N. V., Berehova M. I., Kuterzhynska K. M. Kryterialno-pokaznykova baza formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh vchyteliv-lohopediv. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii*. URL : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-15> (data zvernennia: 17.09.2022). [ukr]
33. Savinova N. V., Kuterzhynska K. M. Keis-tekhnolohii yak suchasnyi innovatsiinyi zasib formuvannia, profesiinoho svitohliadu

vchyteliv-lohopediv. *Spetsialna osvita: problemy ta perspektyvy* : materialy KhIV-yi Mizhnarodnoi naukovo- praktychnoi konferentsii 15–16 kvitnia 2021 r. (za red. O.V. Havrylova). Kamianets-Podilskyi : Vydavets Kovalchuk O. V., 2021. S. 145–148. [ukr]

34. Savinova N. V., Sereda I. V., Borulko D. M. Tekhnolohii korektsiino-vykhovnoho protsesu : navch.-metod. posibnyk. Mykolaiv : Ilion, 2018. 172 s. [ukr]

35. Savinova N. V., Kuterzhynska K. M. Formuvannia pedahohichnoi etyky defektoloha v umovakh inkliuzyvnoho navchannia. *Sertse, viddane ditiam. Vypusk IKh* : zbirnyk materialiv Vseukrainskoi studentskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «V. O. Sukhomlynskyi i suchasnist» (za red. N. V. Savinovoi, N. V. Stelmakh). Mykolaiv : MNU im. V. O. Sukhomlynskoho, 2019. S. 38–41. [ukr]

36. Slovnyk inshomovnykh sliv, za redaktsiieiu chlena-korespondenta AN URSS O. S. Melnychuka – 1-e vydannia, Kyiv : Ukrainska radianska entsyklopediia (URE), 1974. 776 s. [ukr]

37. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tt. / AN URSS. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. Kyiv : Naukova dumka, 1970–1980. [ukr]

38. Stakhova L. L. Rozvytok profesiinoi kompetentnosti uchytelia-lohopeda zakladu doshkilnoi osvity yak umova efektyvnoi orhanizatsii korektsiino-rozvyvalnoho protsesu. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. 2017. № 10. [ukr]

39. Sheremet M. K. Pidhotovka korektsiinykh pedahohiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka*. Vyp. XVII v dvokh chastynakh, chastyna 1. Serii: sotsialno- pedahohichna. Kamianets-Podilskyi : Medobory-2006, 2011. 368 s. [ukr]

40. Shulzhenko D. I. Osoblyvosti pidhotovky spetsialista dlia roboty z autychnymy ditmy. *Zb. nauk. pr. Kamianets-Podilskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Ohienka* / za red. O. V. Havrylova, V. I. Spivaka. Kamianets-Podilskyi : PP Moshynskyi V. S., 2006. Vyp. VIII. S. 71–75. [ukr]